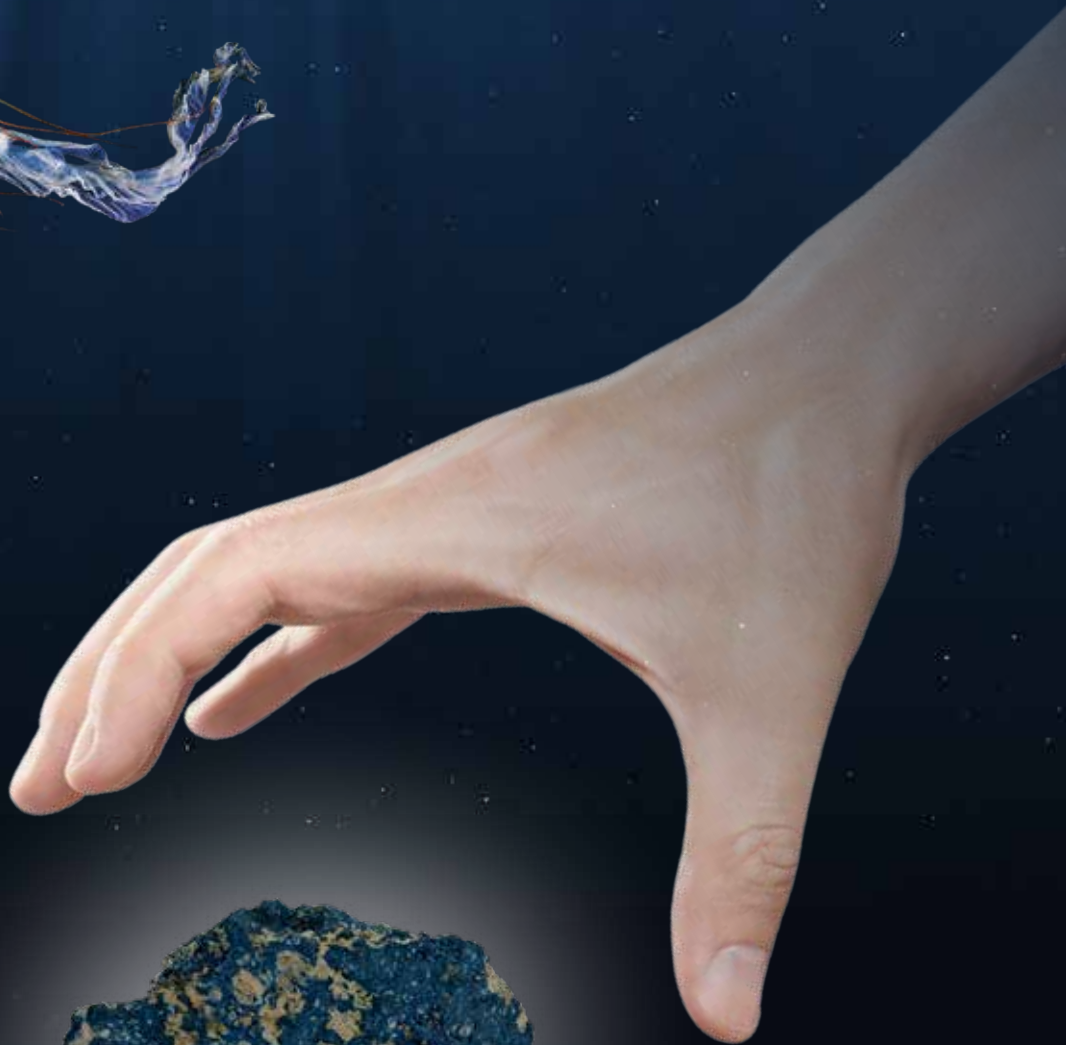

zomer 2021

GREENPEACE

magazine®

WIE VERGRIPPT ZICH
AAN DE DIEPZEE?

GREENPEACE

INTRO

Beste lezer,

Als hoofdredacteur van Greenpeace Magazine weet ik inmiddels van heel veel een klein beetje. Toch bleek er een verhaal te zijn dat ik nog helemaal niet kende; een naderende ramp die zich afspeelt op bijna 4.000 meter diepte onder zeeniveau. Daar azen bedrijven op de kostbare schatten in en op de bodem van de diepzee. Die strooptocht naar mangaan, nikkel, koper en kobalt trekt alleen maar aan nu grondstoffen op land steeds schaarser worden en de vraag explosief groeit. U raadt vast al wie de dupe wordt: zeeleven zoals eeuwenoude koralen, enorme kokerwormen, lichtgevende kwallen en ons klimaat. Volgens mij heeft de zee al meer dan genoeg van de mens te vrezen. Daarom komt Greenpeace samen met u in actie. U leest er alles over vanaf pagina 5.

Hartelijke groet, Rita Borghardt

Rita Borghardt

Hoofdredacteur

VERDER IN DIT MAGAZINE

5 Hoe diep kunnen we zinken?

10 Dwarsliggen voor een betere wereld

13 Doe mee met onze sponsorloop

14 De natuur laten stikken? Dat nooit

DE TOEKOMST VAN..

windenergie begint langs de snelweg

① Zoveel elektrische energie kan 1 Alpha 311-windturbine dagelijks langs de snelweg 'oogsten' door de luchtstromen van voortrazend verkeer.

② Start-up Alpha 311 maakte deze testberekening langs 8,6 km Britse M2-snelweg. Daar is plaats voor 410 turbines die jaarlijks ruim 860 MWh opwekken.

③ Deze verticale-as-turbine draait al bij een luchtstroom-snelheid van 1,2 meter per seconde. Gemiddeld creëert snelwegverkeer een luchtstroom van 5,4 m/s.

④ De turbine is gemaakt van duurzaam gerecycled composiet en weegt maximaal 8 kilo. Installatie langs de snelweg is eenvoudig: gewoon rond een lantaarnpaal.

⑤ De Alpha 311 past ook op huizen en bedrijfspanden. Of op telecommasten, die dagelijks 7 kWh gebruiken. 1 turbine levert dat al bijna op.

⑥ Alpha 311, opgericht in 2020, staat nu al in de Europese top 100 van duurzame start-ups. 's Werelds grootste evenementengebouw, de Londense Millennium Dome, bestelde onlangs 10 turbines.

5,8 KILOWATTUUR (KWH)

Bron: Alpha 311, Just Have a Think

© Alpha 311

WERK IN UITVOERING

Mogelijk gemaakt door u

KLIMAATALARM!

‘Het klimaat móét weer op 1 staan’, riep campagneleider Arabella Bosscher in het vorige nummer. Is dat gelukt? We vragen het aan Faiza Oulahsen, hoofd Klimaat en Energie bij Greenpeace Nederland.

‘Jazeker. Qua uitslag voor ‘groene’ partijen vielen de verkiezingen natuurlijk tegen. Maar klimaatverandering staat zo breed op de agenda dat geen enkele partij er meer omheen kan. Dat is ook te danken aan de druk die Greenpeace-supporters uitoefenen, via klimaatacties en petitie.’ Faiza doelt onder meer op het succesvolle Klimaatalarm op 14 maart. ‘Daar deden meer dan 35.000 mensen aan mee. Zij sloegen online en in 44 steden alarm en eisten dat een nieuw kabinet actie onderneemt voor een eerlijke en groene toekomst. En dat midden in coronatijd! Politici zien dit ook en dat helpt ons enorm.’

Het doel is sterke klimaatdoelen in het regeerakkoord te krijgen. Wat zijn de prioriteiten?

‘We knokken vooral voor drie zaken. Een: we willen dat een nieuw kabinet naar de klimaatwetenschap luistert.

© Martine Kamara / Greenpeace

Die zegt dat onze uitstoot in 2030 met twee derde omlaag moet, in plaats van met de helft. Twee: Lelystad Airport moet dicht blijven. Het kán niet zo zijn dat wij allemaal onze CO₂-uitstoot moeten verminderen, terwijl de luchtvaart maar doorgroeit. En drie: zoals Arabella al zei, het kabinet moet de grote vervuilende bedrijven in Nederland dwingen flink voor hun CO₂-uitstoot te betalen. Alleen dan zullen megavervuilers als Shell en Tata Steel hun uitstoot echt verminderen.’

Samenwerking is het sleutelwoord als we een klimaatramp willen voorkomen.

‘Als alles goed gaat, zijn we erbij op de internationale klimaatop in november in Glasgow, waar voor het eerst ook de VS weer zal aanschuiven. In Nederland proberen we samen met andere ngo’s en grassroots zo snel mogelijk weer een grote klimaatdemonstratie te organiseren, waar dit keer misschien wel 100.000 mensen op afkomen. Nu het steeds sneller gaat met vaccinaties, moet dat voor Glasgow lukken.’

Ook op lokaal niveau, bijvoorbeeld met bewoners, zoekt Greenpeace de samenwerking op.

‘We worden steeds vaker benaderd door bewonersgroepen en we willen kijken hoe we hen kunnen ondersteunen. Want dat vergeten mensen soms: deze bedrijven, die jarenlang onaantastbaar leken, veroorzaken niet alleen veel CO₂-uitstoot, maar ook veel vervuiling. Ik las pas een verhaal over een zesjarig meisje met astma, Noëlle, die al drie keer op de intensive care belandde. Volgens haar artsen is er een verband met de smerige lucht in haar dorp vlakbij de Rotterdamse haven, waar bedrijven als Shell en Exxon al decennialang hun vervuilende gang kunnen gaan. Dat is toch ongelooflijk? Greenpeace zal de machtspositie van deze grote vervuilers blijven uitdagen. Makkelijk is dat niet, maar samen met duizenden burgers blijven we alarm slaan en het klimaat op de formatietafel gooien. Want we maken zélf onze toekomst.’ ☺

© Alexander Semenov

**HOE
DIEP
KUNNEN
WE
ZINKEN?**

Grote bedrijven hebben het voorzien op de schatten van de diepzee. Niet op de unieke wezens die er leven, maar op de mineralen in de zeebodem van de Stille Oceaan. De gevolgen voor natuur en klimaat zijn ongekend groot. Greenpeace komt in actie. ➤

➤ Stelt u zich eens voor: u dobert in een duikbootje midden op de Stille Oceaan en daalt af. 50 meter, 100 meter, 300 meter, de lengte van de Eiffeltoren. Tot deze diepte dringt nauwelijks nog zonlicht door. Uiteindelijk belandt u op 3.790 meter, de gemiddelde diepte van de oceanen op aarde. Alleen met speciaal ontworpen duikbootjes kan de mens zo diep afdalen. Dat gebeurt zo zelden dat we meer weten over het oppervlak van Mars dan over de diepste wateren van onze eigen planeet. En daar, juist daar, gaan mijnbouwbedrijven op jacht naar mineralen en metalen.

Jacht op mangaanknollen

Bedrijven uit onder andere België (baggeraar DEME) en de VS (vliegtuig- en wapenproducent Lockheed Martin) azen op de mangaanknollen die op de oceaanbodem liggen. Miljoenen jaren duurt het voordat zo'n knol zich heeft gevormd. Naast mangaan, bevat zo'n knol nikkel, koper en kobalt: materialen die zeer in trek zijn voor de productie van elektronica.

Volgens deze bedrijven zijn hun eigen plannen uiterst verantwoord. Het eufemistisch genaamde DeepGreen werd speciaal opgericht om diepzeemetalen te delven voor de productie van (de batterijen voor) elektrische auto's. In een computeranimatie op de gelikte homepage van het Noord-Amerikaanse bedrijf zien we karretjes, die lijken op olijke kevertjes, over de zeebodem rollen en de knollen moeiteloos van de zeebodem scheppen. 'Verantwoorde' metalen van de zeebodem voor duurzame mobiliteit: wie kan daar nou iets op tegen hebben? Nou, onder andere Sir David Attenborough, Greenpeace en tal van vooraanstaande wetenschappers.

Noodkreet vanuit de wetenschap

Deze wetenschappers schreven in 2019 samen een brand-brief aan de Internationale Zeebodemautoriteit (ISA). De ISA is opgericht onder mandaat van het VN-Zeerecht-verdrag en heeft als doel om activiteiten op en in de zeebodem in internationale wateren te reguleren. Afgelopen decennia vaardigde de organisatie tientallen contracten uit die landen toestaan om verkennend onderzoek uit te voeren. Bijna allemaal op de bodem van de Stille Oceaan. Al **1,5 MILJOEN KM²** diepzeebodem is vergeven. 'We zouden de diepzee moeten bestuderen en beschermen, in plaats van haar bloot te stellen aan schadelijke activiteiten', schreven de wetenschappers aan de ISA.

Stofwolken van fijn zand

De bodem van de diepzee omwoelen heeft een grote impact op het bodemleven. Ook geluidshinder en lichtvervuiling in de anders muisstille en pikdonkere diepzee zijn verstorende factoren. De mijnbouw is voor zeeleven in de hogere regionen ook schadelijk omdat de machines stofwolken van fijn zand en ander bodemmateriaal kunnen veroorzaken. De oceaanbodem speelt daarnaast een belangrijke rol bij het beheersbaar houden van ons klimaat, door de opslag van CO₂. Het omwoelen van de bodem kan deze opslagfunctie ernstig in de war schoppen.

Dat zowel Greenpeace als wetenschappers zich tegen diepzeemijnbouw uitspreken, is niet slechts een kwestie van het voorzorgsprincipe. Eind jaren 80 vond voor de kust van Peru onderzoek plaats naar de gevolgen van diepzeemijnbouw. Een groot voertuig werd 78 keer over de zeebodem gesleurd om de impact van mijnbouwactiviteiten zo goed mogelijk na te bootsen. De directe schade aan het bodemleven was, zoals te verwachten, enorm. Maar ook 26 jaar later, toen onderzoekers terugkeerden, waren de sporen van het voertuig nog duidelijk zichtbaar. Vergeleken met nabijgelegen gebieden was er minder en minder divers bodemleven aanwezig.

Wonderlijke hengelvissen

Over wat voor leven hebben we het überhaupt, vraagt u zich wellicht af. Wat kan onder zulke barre omstandigheden (over)leven? Het eerlijke antwoord: we weten het niet precies. Ruim 80% van de oceanen is nog niet door de mens verkend en van de oceaanbodem hebben we slechts een klein deel in kaart gebracht. Pas sinds de vorige eeuw kunnen we met behulp van sonar en gespecialiseerde duikbootjes stukjes van de diepzee verkennen. Wat we daar aantreffen is even bizar als adembenemend. Van enorme kokerwormen en lichtgevende kwallen tot

**RUIM 80% VAN
DE OCEANEN IS NOG
NIET DOOR DE MENS
VERKEND**

sierlijke octopussen en wonderlijke hengelvissen. Elke nieuwe expeditie levert nieuwe ontdekkingen op.

Casper het octopusje

Het leven op de diepste plekken in de oceanen heeft zich vaak over miljoenen jaren ontwikkeld. Veel van de wezens die er leven hebben een langzame stofwisseling, planten zich langzamer voort en worden ook ouder dan zeewezens in hogere zones van de oceaan. Zo weten we van eeuwenoud koraal en sponzen die vele duizenden jaren oud kunnen worden. De keerzijde hiervan is dat aantasting van de diepzee heftige en langdurige gevolgen heeft. Herstel gaat veel langzamer. Neem de nieuwe octopus-soort die enkele jaren geleden werd ontdekt in de buurt van Hawaï. Vanwege zijn spierwitte kleur en ronde koppie kreeg het diertje de koosnaam Casper, naar het gelijknamige spookje. Deze octopus legt haar eitjes op sponzen die groeien op dezelfde mangaanknollen waarop de industrie het heeft gemunt. In de koude diepzee duurt het meerdere jaren tot de eitjes uitkomen. Al die tijd beschermt het diertje de eitjes met het eigen lichaam.

Een felgroene tank

De ISA en het bedrijfsleven lijken zich weinig zorgen te maken om de unieke en kwetsbare diepzeefauna. Daarom komt Greenpeace in actie. In april voeren we met de *Rainbow Warrior* naar de Clarion-Clipperton Zone van de Stille Oceaan. Daar schraapte de Belgische baggeraar DEME de eerste mangaanknollen van de zeebodem, met een 12 meter lang en **25 TON** zwaar gevaarte dat eruitziet als een felgroene tank. Slechts een prototype, het bedrijf wil in 2028 met 4 keer zo grote machines beginnen aan de daadwerkelijke exploitatie. Actievoerders van Greenpeace schilderden het woord 'risk!' ('risico!') op de romp van DEME's schip.

Kort daarna bleek onze noodkreet gegrond. DEME moest schoorvoetend toegeven dat het de controle over de machine had verloren. Door een losgeraakte kabel kwam de machine vast te zitten op de zeebodem. 'Het is ironisch dat een industrie die metalen van de zeebodem wil halen, nou juist metaal op de zeebodem achterlaat', reageert Sandra Schöttner, promovendus in de microbiële ecologie van de diepzee en campagneleider aan boord van de *Rainbow Warrior*. 'Deze ernstige operationele fout is een teken aan de wand dat diepzeemijnbouw te risicovol is.'

Knollen voor smartphones

Ondanks alle extreme uitdagingen en de risico's voor schade aan het klimaat en de natuur, gaan bedrijven zoals DEME door met de proeven. Wat er lonkt is glanzender dan goud. De vraag naar mangaan, nikkel, koper en kobalt stijgt namelijk snel. Heel snel. In de afgelopen tien jaar groeide de verkoop van smartphones van 472 miljoen naar bijna 1,4 miljard per jaar. En – de ironie ontgaat ons niet – de verduurzaming van onze energieproductie en mobiliteit zorgt eveneens voor een stijgende vraag naar deze metalen. De energiesector heeft in 2040 4 tot 6 keer mangaan, nikkel en koper nodig dan nu het geval is, met name voor de productie van elektrische auto's, windturbines en zonnepanelen.

**DE VERKOOP VAN
SMARTPHONES
GROEIDE NAAR
BIJNA 1,4 MILJARD**

Die windturbines en zonnepanelen hebben we dringend nodig voor de zo noodzakelijke energietransitie. Maar is het echt nodig dat we alle auto's die momenteel rondrijden vervangen door elektrische exemplaren? Of kunnen we beter investeren in nog fijnmaziger en schoner openbaar vervoer? En is het wenselijk dat de doorsnee consument, volgens data van de Consumentenbond, zijn smartphone na 2,5 jaar alweer vervuult voor een ander exemplaar?

Greenpeace zet zich al jaren in voor een circulaire economie. We moeten van wegwerpcultuur naar duurzaam geproduceerde en lang (her)bruikbare producten. Er is een groeiende groep consumenten én bedrijven die ook gelooft dat we het grondstoffenprobleem op een andere manier moeten aanpakken. Bedrijven zoals Fairphone, dat niet alleen een zo duurzaam mogelijke smartphone probeert te maken, maar ook de hele sector een duw in de juiste richting wil geven. ➤

- 'Van alle elektronica die op de markt wordt gebracht, wordt niet meer dan **20%** weer ingezameld', aldus Monique Lempers, director impact innovation bij Fairphone. 'En in het meest geoptimaliseerde recyclingproces wordt 30% van de gebruikte materialen teruggewonnen. Dat wil zeggen dat slechts 5% van alle grondstoffen wordt hergebruikt. Recycling is heel belangrijk, maar het is slechts een klein deel van de puzzel. Veel belangrijker is het dat producten langer meegaan, kunnen worden geüpgraded en gerepareerd.'

Maar producten die langer meegaan en eenvoudig gerepareerd kunnen worden, gaat dat niet in tegen de belangrijkste missie van een bedrijf: zoveel mogelijk omzet en winst maken? 'Je kunt als bedrijf ook succesvol zijn met een duurzaam bedrijfsmodel, waarbij je verdient als een product langer in gebruik blijft, bijvoorbeeld door omzet te genereren met reparaties en upgrades. Maar je kunt ook denken aan een leasemodel, dat je al veel ziet in de fietsindustrie. Het product blijft dan eigendom en de verantwoordelijkheid van de producent, die in feite tegen betaling een dienst verleent.'

Het blauwe hart van onze planeet

Voor onze oceanen is 2021 een sleuteljaar. De VN komt voor de vierde keer bijeen om te praten over een wereldwijd oceanenverdrag: onze zeeën moeten permanent en bindend beschermd worden tegen de graaizucht van bedrijven. 'Diepzeemijnbouw moet stoppen nog voordat het van start gaat, het heeft simpelweg geen plek in een duurzame toekomst', zegt Sandra. 'In plaats van bedrijven te steunen die mijnbouwproeven willen doen in de diepzee, vraagt Greenpeace overheden om een sterk VN-oceanenverdrag te steunen. In 2030 moet zeker 30% van onze oceanen beschermd zijn en moeten grote gebieden off-limits zijn verklaard voor industriële activiteiten.' Bij deze missie laten we ons inspireren door de poëtische woorden van Victor Pickering, de zeevaarder uit Fiji (zie foto) die samen met Greenpeace actie voert tegen diepzeemijnbouw: 'Als de oceaan het blauwe hart is van onze planeet, dan zijn wij en het zeeleven haar hartslagen. We mogen diepzeemijnbouw ons bestaan niet laten verwoesten.' 🌿

© Marten van Dijk / Greenpeace

*'IK KAN NIET STILZWIJGEND
TOEZIEN HOE DIEPZEEMIJNBOW
ONZE TOEKOMST WEGVAAGT'*

Dit is Victor Pickering, geboren en getogen op Fiji. 'We worden al bedreigd door orkanen, een stijgende zeespiegel, plasticvervuiling en overbevissing. En nu ook nog door diepzeemijnbouw. Ik kan niet stilzwijgend toekijken hoe onze toekomst wordt weggevaagd. Daarom kom ik samen met Greenpeace in actie. In ons eentje zijn we een druppel, samen zijn we de oceaan.'

ONZE NATUUR, ONZE ZAAK

17 mei 2021, Kootwijkerzand, Nederland

Stikstof is de sluipmoordenaar van onze natuur. Greenpeace komt in actie en eist natuurbehoud en -herstel in Nederland.

DWARSLIGGER

Greenpeace komt vreedzaam en inventief in actie voor een groene wereld. Dat doen we 365 dagen per jaar, in 55 landen.

V-Day

8 mei 2021, Hamburg, Duitsland

Op historisch belangrijke gebouwen door heel Duitsland gedenken we 76 jaar vrede en de mensen die daarvoor het leven lieten.

STILSTAND

= GEEN

ACHTERUITGANG

18 maart 2021, Bogatynia, Polen

36 uur lang leggen onze activisten de graafmachines stil die deze bruinkoolmijn nóg groter gaan maken. Horen ze onze boodschap nu dan wel?

Voor de bijl

8 april 2021, Jakarta, Indonesië

Het ministerie van Milieu en Bosbouw deelt kapconcessies in Papoea uit alsof het snoepjes zijn. De gevolgen zijn rampzalig voor de regenwouden, inheemse gemeenschappen en het klimaat.

GEBAKKEN

LUCHT

5 maart 2021, Parijs, Frankrijk

Beste minister van transport, al verft u alle vliegtuigen groen, ze blijven net zo vervuilend. De klimaatcrisis wacht op échte actie.

Glashelder verhaal

22 maart 2021, Londen, VK

Als energie-minister Trevelyan uit het raam van haar departement kijkt, weet ze precies wat ze moet doen – en laten – om de afspraken uit het Klimaat-akkoord na te komen.

Wie is 't haasje?

29 maart 2021, Wenen, Oostenrijk
Voor de palmolie in Milka-chocolade wordt het regenwoud aan alle kanten uitgemolken. Honderden haasjes laten zien dat dit moet stoppen.

PALACE OF WASTEMINSTER

17 mei 2021, Londen, VK

Dagelijks exporteert Engeland 1,8 miljoen kilo plastic afval naar andere landen. Online wordt ons filmpje over deze wantoestand gretig gedeeld.

Faux pas

9 mei 2021, Parijs, Frankrijk

Met veel tromgeroffel presenteert president Macron zijn ambitieuze klimaatwet. Met nog veel luider tromgeroffel laten tienduizenden bezorgde mensen weten dat de wet niet ver genoeg gaat.

PROJECTIES TEGEN PLASTIC

20 maart 2021, Santiago, Chili

Door deze 90 m² grote hologram-projectie midden in de stad kan niemand zijn ogen meer sluiten voor de ramp die wegwerplastiek veroorzaakt.

22 april 2021, Brussel, België

België zit tot z'n oksels in diep-zeemijnbouw. Op de stoep van de regering laten we zien wat er op het spel staat en eisen een onmiddellijke stop.

KAPPEN NOU!

28 april 2021, social media, VK

Groen praten, maar het Amazonewoud niet met rust laten? Supermarkketen Tesco krijgt een kookje van eigen deeg.

kort nieuws

Win: *Ooit aten we dieren*

Melk is goed voor elk. Een ei hoort erbij. We zijn opgegroeid in een tijd waarin het eten van een stuk dier volkomen normaal is. In dit boek onderzoekt schrijver en antropoloog Roanne van Voorst onze eetgewoonten en hoe de toekomst eruitziet als dierlijke eiwitten niet langer op ons menu staan. Daarvoor gaat ze in gesprek met boeren, blikt ze terug op de tijd dat er giraffen werden gegeten en doet ze uit de doeken waar ze zelf tegenaan loopt als beginnend veganist. We mogen 3 boeken weggeven. Interesse? Stuur dan voor 15 juli een mailtje naar redactie@greenpeace.nl. Alleen winnaars ontvangen bericht.

Undercover bij Amazon

Al in 2019 brachten we aan het licht dat webwinkel Amazon massaal retourzendingen vernietigt. Spijsplinternieuwe kleding, knuffels, boeken en elektronica – allemaal belanden ze na hun retour in zogenaamde 'Destroy Stations'. Per week stort alleen al de vestiging in het Duitse Winsen minstens één vrachtwagen retourartikelen in de vuilnisbak. Dat onthult nieuw undercover-onderzoek van Greenpeace in dit logistieke centrum. Ondanks een nieuwe wet die tegen deze praktijken is ingesteld, gaat Amazon dus gewoon door. In deze tijd is dat niet alleen immoreel, maar vooral onaanvaardbaar. Greenpeace eist daarom dat er controles gaan komen en sancties volgen als de wet niet wordt opgevolgd.

50 shirts voor 50 jaar Greenpeace

Dit jaar bestaat Greenpeace 50 jaar, een prestatie die zonder u nooit was gelukt. En wie jarig is, deelt uit! Het allereerste Greenpeace-shirt wordt opnieuw gedrukt en de eerste 50 mensen die een reactie mailen naar redactie@greenpeace.nl, krijgen er in september eentje toegestuurd. Dan pas, zegt u? Ja, het slow-fashion-productieproces duurt wat langer dan u misschien gewend bent. Wie mooi wil zijn, moet dus even geduld hebben. Mail uw naam en maat (van XS tot XXL, unisex model) naar de redactie en wie weet loopt u binnenkort in ons feestelijke jubileum-shirt. Let op, het shirt kan niet worden geruild.

© Greenpeace / Julia Petenko

Loop mee en bescherm de bossen

Bossen zijn van levensbelang voor onze planeet. Maar door ontbossing en de stijgende temperaturen komen hevige bosbranden nu veel vaker voor. Mensen en dieren vluchten voor hun leven, denk maar aan de verschroeide en versufte koala's in de Australische vlammenzee. Met onze sponsorloop gaan we samen met zoveel mogelijk mensen een rondje om de aarde om geld op te halen. Als 1000 mensen 40 km lopen, dan zijn we er al! Van de donaties kunnen we onder andere vrijwilligers opleiden om bosbranden te blussen en laten we drones beginnende brandhaarden opsporen. Liever langs de zijlijn staan? Dat kan door te doneren. Meer weten en aanmelden via greenpeace.org/nl/lopenvoordebossen.

Lezersvraag: Waarom is kernenergie opeens zo hot?

Het valt Jacqueline Daamen (67) uit Eindhoven op dat kernenergie het klimaatdebat flink overvleugelt. Daarom vraagt ze Greenpeace: 'Zijn kerncentrales echt weer een reële optie?'. Jan Haverkamp, onze senior expert kernenergie geeft antwoord: 'De VVD, CDA, SGP, PVV en FvD zijn allemaal voor kernenergie. Omdat er geen of amper CO₂ bij vrijkomt, vinden zij het dé oplossing voor de klimaatcrisis. Maar kernenergie is niet opeens schoon en veilig. Bovendien kost de bouw niet alleen miljarden euro's, maar ook minstens 12 jaar. Dat draagt dus niets bij aan de doelstelling dat we in 2030 al 70% van onze stroom uit hernieuwbare bronnen moeten halen. Greenpeace baalt van deze ontwikkeling en laat zich wat dat betreft ook duidelijk horen binnen de klimaatonderhandelingen. Maar vooral: we laten ons niet door dit soort tactieken afleiden van wat er écht moet gebeuren.'

WAT VINDT U?

Willen we de stikstofoverlast in de natuur beperken, dan móét de veestapel krimpen. Bent u bereid (indien mogelijk) meer te betalen voor ecologisch geproduceerde dierlijke producten? Vertel het ons en mail naar redactie@greenpeace.nl.

ONZE NATUUR. ONZE ZAAK.

STEUN DE
RECHTSZAAK.
SMS 'GREENPEACE'
NAAR 4333 EN
DONEER €3.

De stikstofcrisis is niet nieuw. Landbouw-ambtenaren waarschuwen al sinds de jaren 60 voor het alsmaar uitdijende mestoverschot en het bijbehorende stikstofprobleem. Inmiddels is onze meest kwetsbare natuur ernstig in gevaar. Daarom stapt Greenpeace nu naar de rechter.

Hilde-Anna de Vries

campagneleider Duurzame Landbouw

Hilde-Anna de Vries is sinds drie jaar campagneleider duurzame landbouw voor Greenpeace en weet alles van de stikstofcrisis – die in feite een natuurrisis is. Waarom kiezen we voor een rechtszaak? En hoe komt het eigenlijk dat 'boeren' en 'natuur' zo tegenover elkaar lijken te staan?

Hilde-Anna, waarom is het nu tijd om naar de rechter te stappen?

Een rechtszaak is echt een allerlaatste redmiddel. Ik vind het een hele activistische daad, maar het kost veel tijd en is een langdurig proces. De staat is volgens EU-richtlijnen verplicht om Natura 2000-gebieden te beschermen. En dat doet ze niet genoeg. In de nieuwe stikstofwet zet de regering in op 26% reductie in 2030: veel te weinig én te laat, blijkt uit onafhankelijk ecologisch-wetenschappelijk onderzoek. Nederland laat de stikstofkraan nog steeds te veel openstaan.

Wat merk je van stikstof als je in de natuur bent?

Je ziet dat brandnetels, bramenstruiken en bepaalde grassen veel meer voorkomen dan vroeger. Die planten groeien heel snel dankzij de toegenomen stikstof in de bodem. Maar ze verdringen soorten waarvan rupsen en vlinders afhankelijk zijn, zoals viooltjes en klokjesgentianen. Heide vergrast, zandverstuivingen raken overwoerd door mossen. Bepaalde insecten komen daardoor minder voor en de vogels die leven van die insecten zie

en hoor je ook steeds minder. Een schrijnend gevolg is bijvoorbeeld dat koolmeesjes hun pootjes breken.

Dat klinkt heel akelig. Hoe zit dat precies?

Jonge meesjes krijgen van hun ouders rupsen en insecten gevoerd die onvoldoende voedingsstoffen bevatten, zoals kalk. Die insecten zelf krijgen namelijk ook te weinig voedingsstoffen binnen uit de bladeren die ze eten, van planten op stikstofrijke, verzuurde bodems. De vogels lijden dus aan kalkgebrek, waardoor eierschalen dunner worden en de kuikens al als brekebeentjes worden geboren. Zo maakt de stikstofoverlast onze ecosystemen kwetsbaarder en onze natuur steeds eenzijdiger en armer.

Welke gevolgen heeft de crisis voor ons?

We zien natuur vaak als iets dat buiten ons ligt, als iets waar we over beschikken. Maar mensen zijn juist heel afhankelijk van gezonde natuur. We hebben haar niet alleen nodig als leverancier van onze grondstoffen, voor hout, voedsel, drinkwater en medicijnen bijvoorbeeld, maar natuur draagt ook bij aan een gezond klimaat. En we weten – helemaal sinds corona – dat het goed is voor ons welzijn om tijd in de natuur door te brengen. Helaas is de Nederlandse natuurrisis niet los te zien van de rest van de wereld: overal sterven planten, dieren en insecten in rap tempo uit. Als we onze ecosystemen en diersoorten, en daarmee de basis van het leven op deze aarde in stand willen houden, moeten we de grootste oorzaken van

biodiversiteitsverlies direct aanpakken. In Nederland is dat de stikstofuitstoot.

Mensen gaan massaal de natuur in sinds de coronacrisis. Ik zag nog nooit zoveel foto's van gezellige koeien in de wei langskomen.

Tja, met natuur hebben de meeste koeien in Nederland helaas weinig meer te maken. De 'typisch Nederlandse koe' is een doorgefokte melkmachine geworden, die nu bijna 2 keer zoveel melk levert als een paar decennia geleden: bijna 9.400 liter melk per jaar. Koeien van biologische boeren staan dicht bij de natuur, maar die produceren dus ook minder melk.

Minder melk betekent wel minder omzet. Het boerenleven is sowieso geen vetpot, toch?

De inkomsten uit een boerenbedrijf kunnen erg verschillen, maar gemiddeld leefde 38% van de boeren in 2018 onder de lage inkomensgrens. Hun winstmarges op vlees en zuivel zijn minimaal en dat dwingt ze telkens weer tot schaalvergroting – voor zover ze dat kunnen betalen, want het vergt enorme investeringen. De afgelopen 20 jaar is het aantal boeren hier bijna gehalveerd. En een flink deel van de blijvers zitten tot hun nek in de schulden. Dat maakt de stikstofcrisis ook zo wrang. We hebben allemaal geen baat bij het huidige landbouwsysteem. Jarenlang stond zoveel mogelijk productie centraal, ten koste van klimaat, natuur, milieu en de boer. Gelukkig kan de landbouw ook een oplossing bieden, maar dan moeten we de manier waarop we ons voedsel produceren en consumeren wel grondig hervormen.

Waarom is het stikstofdebat een soort tweestrijd geworden tussen 'natuur' en 'boeren'?

De indruk bestaat dat groene organisaties de boerenstand willen decimeren. Dat is onzin. Wij zeggen dat het voor de redding van onze natuur en ons klimaat noodzakelijk is om de veestapel te verkleinen, en wetenschappers trekken dezelfde conclusie. Met het huidige systeem van schaalvergroting en intensivering zal het aantal boeren in 2030 nog eens met de helft gedaald zijn. Terwijl we boeren juist

keihard nodig hebben voor een toekomstbestendig voedselsysteem. Ook ruim 80% van de boeren wil natuurvriendelijker produceren, bleek twee jaar geleden uit onderzoek van Trouw. Daarom pleit Greenpeace voor een omvangrijk fonds om boeren te helpen in de noodzakelijke omslag.

Er liggen plannen voor 26% reductie in 2030 en voor een uitkoopregeling voor boeren-bedrijven. Waarom zijn die niet toereikend?

Het is te weinig, te laat en het maatregelenpakket is onzeker. Het demissionaire kabinet heeft drie verschillende regelingen om de veestapel te laten krimpen: een voor de grote uitstoters naast natuurgebieden, een om varkens op te kopen en een landelijke beëindigingsregeling. Maar al deze regelingen zijn vrijwillig, en dat maakt het qua effect lastig te sturen. Uit ons onderzoek blijkt dat zelfs als al deze plannen gehaald worden, nog een flink deel van onze meest kwetsbare natuur de komende 10 jaar zal verslechteren.

Hoe kunnen wij de boeren helpen?

Wat mensen, de natuur en het klimaat nodig hebben, is een ecologische, diervriendelijke veehouderij. Met minder dieren en een goedbelegde boterham voor de boeren. Als je natuur een plek geeft op het boerenland, en als een boer met de natuur samenwerkt, kan dat bijdragen aan het herstel van de natuur. Landbouw met minder dieren en een andere manier van werken kan bovendien veel CO₂ opnemen in plaats van uitstoten. Het mooie is dat er telkens meer groene boeren bijkomen.

En hoe kunnen onze supporters meehelpen om de natuurrisis op te lossen?

Er is maatschappelijke druk nodig om de politiek in beweging te krijgen. Dat kan Greenpeace niet zonder burgers die zich hierover uitspreken, op welke manier dan ook. Bijvoorbeeld door onze rechtszaak te steunen via maaktoekomst.nl. Ook kunt u via onze website en socialkanalen delen wat u zelf in de natuur tegenkomt. U heeft het misschien niet altijd door, maar ook u bent getuige van de natuurrisis waar we middenin zitten.

FEITEN EN CIJFERS

➤ STIKSTOF: WAT IS HET EIGENLIJK?

Hap lucht

Pure stikstof (N₂) is een natuurlijk element dat in 78% van elke hap lucht zit die wij inademen. Stikstof is essentieel voor al het leven op aarde, maar een overmaat is schadelijk voor mens en natuur. Als stikstof zich bindt aan waterstof vormt het ammoniak en als het zich aan zuurstof bindt, ontstaan nitraat en nitriet (NO_x of stikstofoxiden). Ammoniak en NO_x zijn zogenoemde reactieve stikstofverbindingen die de huidige problemen veroorzaken.

Uitstoot

- Landbouw/veeteelt: 46%
- Scheepvaart en wegverkeer: 11,2%
- Huishoudens: 6,1%
- Ammoniak uit zee: 2,2%
- Industrie, afval- en energiesector: 2,2%
- Buitenlandse bronnen: 32%

NB: er waait 4 keer zoveel stikstof Nederland uit dan dat er binnenkomt.

Dierenmest

Nederland stoot gemiddeld 4 keer zoveel stikstof uit als andere Europese landen: 177 miljoen kilo in 2019. Daarvan bestaat 40% uit stikstofoxiden en 60% uit ammoniak. Ammoniak ontstaat in dierenmest, waarvan Nederland jaarlijks meer dan **75 miljard kilo** produceert (ruim 4.400 kilo mest per Nederlander). De veehouderij speelt dan ook een sleutelrol in de natuurrisis.

Van alle Europese landen houdt Nederland per hectare landbouwgrond het meeste aantal dieren. Noord-Brabant is zelfs het meest vee-dichte gebied ter wereld. Driekwart van ons vlees gaat de grens over. Anders gezegd: 100 miljoen mensen in 140 landen eten dagelijks vlees van Nederlandse makelij. Onze op hol geslagen veestapel levert naast omzet en werkgelegenheid vooral veel lasten op. Voor de natuur, door watervervuiling, klimaatverandering en verlies van biodiversiteit, maar ook voor de mens.

DE GEVOLGEN

In de lucht

Ammoniak wordt in de atmosfeer omgezet in fijnstof en dat is schadelijk voor onze luchtwegen, hart en bloedvaten. Niet voor niets dringt de Gezondheidsraad aan op het terugdringen van de stikstofuitstoot. De industriële veehouderij is sowieso een ongezonde sector, voor omwonenden én voor veehouders. Varkensfabrieken stoten naast ammoniak bijvoorbeeld ook methaan, sulfaat en stofdeeltjes uit, allemaal stoffen die wetenschappelijk in verband gebracht zijn met ademhalings- en longproblemen. Andere gezondheidsrisico's door vee zijn besmettelijke ziektes als hepatitis E, Q-koorts en vogelgriep.

Op het land

Planten hebben gebonden stikstof nodig om te groeien. Maar door te veel stikstof groeien bepaalde planten heel snel, waardoor ze langzame groeiers overwoekeren. Daardoor verdwijnen insecten en vervolgens de vogels die daarvan afhankelijk zijn. In Nederland is al 60-70% van weidevogels zoals de grutto en de veldleeuwrik verdwenen. De helft van de beschermde vogelsoorten die het hele jaar hier verblijven, is gevoelig voor stikstof. Het gros hiervan staat ook op de Rode Lijst. Soorten als het korhoen, de tapuit of de duinpieper zijn sterk bedreigd of al verdwenen.

In het water

Gebonden stikstof – en vooral nitraat en ammonium – veroorzaakt overmatige algenbloei in ons (grond)water, wat weer tot zuurstofarm water met een hogere zuurgraad en vissterfte leidt. Omdat nitraat in drinkwater kan leiden tot bloedarmoede, blauwzucht en vergroting van de schildklier, geldt hiervoor een Europese wettelijke norm. Die norm wordt overschreden in het grondwater van ruim 30 (van de circa 200) Nederlandse grondwaterbeschermingsgebieden, blijkt uit een RIVM-rapport. Ook zijn de concentraties stikstof en fosfor te hoog in een groot deel van de oppervlaktewateren. Sowieso is de kwaliteit daarvan niet op orde, waardoor duurdere waterzuivering nodig is.

WIE IS ER VERANTWOORDELIJK?

Boerenlobby en de overheid

Zowel de overheid als de boerenbelangenorganisatie LTO Nederland proberen het stikstofprobleem op te lossen zonder daadwerkelijk het onderliggende systeem van intensieve veehouderij te veranderen. Dweilen met de kraan open dus. Met hele dure dweilen zelfs, zoals luchtwassers om ammoniak uit de lucht te filteren en emissiearme stalvloeren. Ook kwam landbouwminister Schouten met het voorstel om de veestapel op een eiwitarm dieet te zetten, een plan dat al vrij snel afgeschoten werd. Eerder stelde LTO Nederland al voor dat we als land de beschermde status van natuurgebieden opheffen. Praktisch betekent dit dat we onze natuur dus laten stikken.

De Rabobank

Investeerdens als de Rabobank zijn medeverantwoordelijk voor de stikstofcrisis. 'Growing a better world together' is de slogan van deze 'boerenbank'. Groei jaagt de Rabobank zeker na, maar een betere wereld duidelijk niet. In ons rapport *De vleeskoorts van de Rabobank* lieten we zien hoe de bank klimaatverandering, achteruitgang van de natuur, gezondheidsproblemen en dierenleed financiert. Het is onverantwoord dat dit soort grote geldschietters miljarden blijft steken in een systeem dat vervuילend én onhoudbaar is. De manier van boeren die daarbij hoort, het ombouwen van boerderijen naar veefabrieken, heeft de bank jarenlang winst opgeleverd. En veel boeren vastgezet op een doodlopende weg.

Alstublieft: de rekening

Goed beschouwd is de vee-industrie allang failliet: ondanks de enorme omzet van deze sector, zijn de kosten groter dan de baten. In opdracht van Greenpeace berekende onafhankelijk onderzoeksbureau Ecorys dat de landbouwsector ons in 2018 **€ 6,9 miljard** kostte. Daarvan wordt € 5,5 miljard door de veehouderij veroorzaakt. En dan zijn dit alleen de kosten die relatief makkelijk in geld uit te drukken zijn, zoals schade aan natuur, klimaat en volksgezondheid. Kostenposten als de ontbossing van de Amazone voor de sojateelt voor veevoer tellen we nog niet eens mee. Hoe langer we wachten met een echte

transitie naar een duurzaam landbouwsysteem, hoe meer belastinggeld er in deze bodemloze put verdwijnt.

HOE KAN HET ANDERS?

Meer plantaardige eiwitten

Vlees eten en op grote schaal exporteren zoals we dat in Nederland gewend zijn, kan simpelweg niet meer. Onze natuur, ons klimaat én onze gezondheid zijn er de dupe van. Een gezonde toekomst begint met een landbouwsysteem waarin we minder dieren 'verwerken' en meer plantaardige eiwitten produceren. Eiwitten zijn nu eenmaal een onmisbare voedingsstof, maar we kunnen ze ook prima uit planten halen. Ook biedt ecologische landbouw veel ruimte aan natuur en biodiversiteit. En als we wereldwijd drastisch minder vlees gaan consumeren, neemt ook de vraag naar veevoer af; daar wordt nu nog veel Amazonewoud voor gekapt.

Meer weten? Kijk dan op greenpeace.org/nl/landbouw. Daar leest u precies hoe gezond de Nederlandse landbouw en veeteelt er over twintig jaar uit kan zien. ☺

© Tony Pret / Greenpeace

Hout de dief

Eindelijk vervolgt justitie twee Nederlandse hout-handelaren die worden verdacht van de import van illegaal gekapt teakhout uit Myanmar. Een grote stap in een lange strijd: al twee decennia voeren we samen met supporters en lokale bevolking actie tegen de internationale houtmafia die onze bossen verwoest en hun bewoners uitbuit, martelt en vermoordt.

België stopt met voedsel in tank

Soja en palmolie zijn grondstoffen waarvoor regenwouden worden verwoest en mensenrechten geschonden. België ziet eindelijk het licht: binnen 2 jaar mogen deze producten niet meer als biobrandstof voor de transportsector worden gebruikt.

Aha-erlebnis voor Duitsland

Duitse jongeren krijgen, met steun van Greenpeace en anderen, gelijk van het hoogste hof: Duitsland moet zijn klimaatwetten aanscherpen. In tegenstelling tot de Nederlandse regering, reageert Merkel rap: een week na de uitspraak ligt er al een plan om in 2045 klimaatneutraal te zijn.

(Her)overwinning voor de bij

De laatste poging van chemiereus Bayer om het verbod op drie bijendodende bestrijdingsmiddelen ongedaan te maken, mislukt. Het Europese Hof van Justitie oordeelt dat de Europese Commissie het gebruik van het gif terecht verbodt.

Nieuw-Zeeland

Na decennialange massaprotesten en acties wordt de laatste olie- en gasvergunning voor de kust van het Zuidereiland ingeleverd. Een grote overwinning voor het kwetsbare zeeleven én een stap dicht bij een groen en schoon Nieuw-Zeeland.

2000

Actievoerders in diverse landen ketenen zich vast aan schepen die illegaal hout transporteren. Met succes: een aantal houtbedrijven belooft te stoppen met de inkoop van illegaal gekapt hout.

2002

We helpen bewoners van de regenwouden op Papoea om hun bos in kaart te brengen, waarna het formeel hun eigendom kan worden. Een succesvolle methode om de bossen te beschermen tegen houtkap en illegaal uitgegeven kapconcessies.

2014

Met behulp van gps-zenders aan vrachtwagens en een duik in officiële documenten onthullen we een spoor van fraude en illegaliteit dat onmiskenbaar van Braziliaanse houtzagerijen naar Nederlandse afnemers loopt.

2015

Sinds februari 2014 hebben we 19 handhavingsverzoeken ingediend op basis van de houtwet. En er lopen aangiftes bij politie en Openbaar Ministerie. Geen enkele boete wordt uitgedeeld.

2001

Onderzoek van Greenpeace in de Braziliaanse Amazone brengt een keten van illegaliteit en corruptie in de mahonie-industrie aan het licht. Naar aanleiding hiervan besloot de Braziliaanse regering maatregelen te nemen tegen deze criminele praktijken.

2006

Greenpeace geeft zichzelf als stunt aan bij de politie. We hebben bewust illegaal gekapt hout gekocht: multiplexhout bintangor uit Papoea. Vervolg blijft echter uit.

2014

We overhandigen de NVWA een vuistdik dossier over bedrijven die betrokken zijn bij het witwassen en verkopen van illegaal gekapt ipé-hout uit Brazilië. De NVWA besluit dat een waarschuwing voldoende is.

2017

Keer op keer bewijzen we dat Nederlandse bedrijven illegaal gekapt hout uit de Amazone verhandelen, zonder dat de NVWA iets doet. Daarom stappen we naar de rechter. Die besluit: de NVWA moet haar werk opnieuw doen.

2008

Lokaal protest op Papoea, ondersteunt door de *Esperanza*, bij het verschepen van illegaal gekapt hout.

2001

Met ondersteuning van Greenpeace bakent de Deni in de Amazone hun landsgrenzen af om het bos tegen houtkap te beschermen. De 1,6 miljoen hectare worden officieel door president Lula erkent.

2012

Nadat we jarenlang campagne hebben gevoerd, wordt eindelijk de Europese wet van kracht die de handel in illegaal hout verbiedt. Met deze wet heeft de NVWA hét machtsmiddel in handen om overtreders van illegale houtimport aan te pakken.

2020

1.193.652 mensen steunen de oproep van Greenpeace en WNF voor een Europese Bossenwet die alleen ontbossingsvrije producten toestaat. We eisen dat deze wet snel wordt aangenomen én ingezet tegen overtreders.

SCHEPEN-UPDATE

Esperanza

54.141035, 12.092015
Rotterdam, Nederland

Standby voor acties om de Europese wateren te beschermen tegen overbevissing.

Rainbow Warrior

52.384738, 4.947849
Amsterdam, Nederland

Legt aan voor onderhoud en voorbereiding op de aankomende klimaatcampagne.

Arctic Sunrise

35.348899, 25.148116
Heraklion, Griekenland

Legt aan voor onderhoud, voorbereiding op de volgende expeditie en wisseling van bemanning.

RUN, FOREST, RUN!

Loopt u ook mee met een rondje om de aarde? 40.000 kilometer lijkt veel, maar samen redden we dat makkelijk. De eerste kilometers zijn inmiddels gemaakt. Zet ook uw stappenteller aan en loop mee in deze unieke sponsorloop om bosbranden te bestrijden. Kijk op pagina 13 voor alle details.

COLOFON

© zomer 2021 Greenpeace Magazine
Stichting Greenpeace Nederland

Greenpeace Magazine verschijnt
3 keer per jaar.
Kom ook in actie met Greenpeace
via greenpeace.nl/acties.

ISSN: 0166-4506

Postadres: Postbus 3946,
1001 AS Amsterdam
Bezoekadres: NDSM-Plein 32,
1033 WB, Amsterdam
Voor administratieve vragen:
Supporter care: 0800 422 33 44 (gratis)
of greenpeace.nl/contact
Rekeningnummer:
NL89 TRIO 0338 8885 00

Opmerkingen en suggesties over de
inhoud van Greenpeace Magazine kunt u
sturen naar redactie@greenpeace.nl.

Hoofredactie: Rita Borghardt
Eindredactie: Jacqueline Schuiling
Redactie: Rita Borghardt,
Angèle Mann, Noor Spanjer
Art direction en ontwerp:
Samantha van der Werff
Drukwerkcoördinatie:
Yuri Gunther Moor

Volg Greenpeace op greenpeace.nl.
Twitter: @GreenpeaceNL
Facebook: Greenpeace Nederland
Instagram: @greenpeacenl

Greenpeace Magazine is gedrukt op
100 procent hergebruikt en chloorvrij
gebleekt papier.

GOED DOEL

GREENPEACE